

Директору
Національного еколого-
натуралістичного центру
доктору педагогічних
наук
Вербицькому В.В.

Доповідна записка

Відповідно до листа МОНмолодьспорту України від 09.11.2012 р. № 1/11 - 17474 та Вашого наказу № 27 з 26 по 30 листопада цього року я перебувала у відрядженні у Донецькій області з метою вивчення стану навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного напрямку, дослідницько-експериментальної роботи з учнівською молоддю, а також вивчення, розповсюдження та впровадження передового педагогічного досвіду з питань розвитку еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти.

У присутності заступника начальника управління освіти і науки Донецької облдержадміністрації Корнієнко Наталії Вікторівни та головного спеціаліста Гордійчук Світлани Федорівни вивчено стан координаційно-методичної, навчально-виховної, дослідницько-експериментальної роботи з учнівською молоддю таких позашкільних навчальних закладів: Великоновосілківської районної станції юннатів (директор Мамука Наталя Василівна), Мар'їнської районної станції юних натуралістів (директор Ломанцова Тамара Дмитрівна), Добропільського районного еколого-натуралістичного центру (директор Іванов Микола Миколайович). Донського еколого-натуралістичного центру Волновахського району (директор Шульгіна Валентина Олександрівна), Донецького обласного еколого-натуралістичного центру (в.о. директора Александрова Надія Павлівна).

Стратегії розвитку системи позашкільної еколого-біологічної освіти Донецької області визначаються необхідністю реалізації державної політики у галузі позашкільної освіти: Закону України «Про позашкільну освіту», Указу Президента України «Про заходи щодо забезпечення

пріоритетного розвитку освіти в Україні» від 30.09.2012 №926, Державної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року та програми розвитку освіти “Освіта Донеччини 2012-2016 р.р.”, окремим розділом якої є проект «Позашкілля Донеччини».

Мета проекту – забезпечення здобуття якісної позашкільної еколого-біологічної освіти дітьми та учнівською молоддю, збереження мережі позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку, розширення мережі творчих учнівських об'єднань, створення сучасних моделей позашкільних навчальних закладів, підтримка обдарованих дітей.

Відповідно розроблені, затверджені і реалізуються Програми розвитку усіх позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку області.

На 1.10.2012 р. в області функціонує 12 еколого-натуралістичних позашкільних навчальних закладів: обласний еколого-натуралістичний центр, 3 міських (Єнакіївський ЕНЦУМ, Макіївська міськСЮОН, Харцизька міськСЮОН) та 8 районних (Добропільський райЕНЦУМ, Великоновосілківська райСЮОН, Мар'їнська райСЮОН, Шахтарська райСЮОН, Красноармійська райСЮОН, Донський ЕНЦ Волновахського району, Старобешівська рай СЮОН, Новоазовський райТЕЦ) закладів. Серед них 6 мають власне приміщення, 1 - орендоване приміщення і 5 закладів знаходяться в пристосованих приміщеннях.

За останні 10 років (з 2003 року) мережа позашкільних навчальних закладів екологічного спрямування в Донецькій області не змінювалась.

Позашкільною еколого-біологічною освітою охоплено 5122 вихованців, учнів, слухачів. У поточному році працюють 325 гуртків та творчих об'єднань за такими профілями:

- екологічний (38%),
- біологічний (29%)
- сільськогосподарський (16%)

➤ декоративно-ужитковий (17%)

З метою формування екологічної культури дітей та учнівської молоді на базі комплексних позашкільних закладів, центрів технічної творчості, центрів туризму та краєзнавства відкрито 99 гуртків за профілями «екологія», «біологія», «сільське господарство», в яких навчаються 1517 вихованців) та 278 гуртків з основ флористики, фітодизайну, декоративно-ужиткового мистецтва, якими охоплено 4 170 вихованців.

В області працюють 8 учнівських лісництв, 8 учнівських виробничих бригад, 37 експедиційних загонів, 198 екопатрулів та екодесантів.

Таким чином, відсоток охоплення дітей еколого-натуралістичною позашкільною освітою в області (з урахуванням масових заходів) в 2012 році становить 180 000 учнів, тобто 55 відсотків. Слід відмітити позитивну динаміку охоплення дітей позашкільною освітою. У 2010 році цей показник становив – 50 (164 тис. дітей), у 2011 році – 52 відсотки (170 тис. дітей).

Управління освіти і науки Донецької обласної державної адміністрації значну увагу приділяє забезпеченню рівного доступу до якісної позашкільної освіти, відкриттю гуртків на базі навчальних закладів сільської місцевості. Гуртки обласного еколого-натуралістичного центру працюють у Ясинуватському, Амвросієвському та Волновахському районах, майже всі творчі об'єднання та гуртки районних еколого-натуралістичних центрів також працюють на базі сільських шкіл.

Здійснюючи координаційно-методичну функцію, Донецький обласний еколого-натуралістичний центр (в.о. директора Александрова Н.П.) проводить постійний моніторинг діяльності позашкільних навчальних закладів щодо:

- участі в обласних, Всеукраїнських та Міжнародних масових заходах за біологічним, екологічним, сільськогосподарським напрямками;
- програмного забезпечення ЕНЦ/СЮН;
- матеріальної бази еколого-натуралістичних закладів;

- забезпечення центрів еколого-натуралістичної творчості (станцій юних натуралістів) педкадрами.

На основі моніторингу формуються плани роботи та програми розвитку навчальних закладів, визначається тематика виїздів, проведення методичних заходів. Методична служба та педагогічні працівники облЕНЦ протягом 2011-2012 р.р. провели виїзди з метою надання методичної допомоги навчальним закладам області, організації та проведення семінарів - практикумів, вивчення стану та змісту роботи з еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти до навчальних закладів міст Держинська, Селідове, Єнакієве, Горлівки, Добропілля, Дружківки, Волновахського, Старобешівського, Красноармійського, Великоновосілківського, Мар'їнського та Слов'янського районів.

З кожним роком підвищується роль методичної служби облЕНЦ як інформаційно-методичного центру. За останні роки створена аудіо- та відеотеки кращих презентацій закладів, занять, масових заходів; систематично випускаються та направляються в заклади освіти інформаційно-методичні листи, рекомендації щодо покращення навчально-виховної діяльності, проведення конкурсів, природоохоронних акцій.

У позашкільних навчальних закладах триває робота з модернізації змісту позашкільної освіти. Провідна тенденція – ріст варіативності навчальних програм, їх різноманітність. Це дає змогу задовольнити різні освітні потреби дітей, сім'ї, підвищити освітній і культурний рівень багатьох батьків, задовольнити потреби в позашкільній освіті. З цією метою для забезпечення навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах області використовуються як типові навчальні програми, затверджені Міністерством освіти і науки України, так і навчальні програми, затверджені місцевими органами виконавчої влади (облЕНЦ, Великоновосілківська райСЮН, Донський ЕНЦ Волноваського р-ну, Мар'їнська райСЮН).

В позашкільних навчальних закладах Донецької області забезпечується право дітей різних національностей на задоволення освітніх потреб рідною мовою. На станціях юних натуралістів, центрах еколого-натуралістичної творчості реалізується навчальна програма «Природознавство новогрецькою мовою» .

За останні роки спостерігається підвищення інтересу учнів до занять у профільних гуртках: «Основи екологічних знань», «Юні знавці лікарських рослин», «Юні психологи», «Юні любителі свійських тварин» та гуртках експериментально-дослідницького напрямку – «Юні науковці», «Юні селекціонери-генетики», «Юний дослідник». Зростає чисельність старшокласників, які займаються в гуртках, що надають допрофесійну підготовку – «Юні медики», «Мистецтво фітодизайну», «Квітникарі-декоратори», «Ландшафтний дизайн», «Ветеринарна медицина» тощо.

Набуває розвитку лідерський рух та організація діяльності органів учнівського самоврядування. Підготовка до життя в умовах громадянського суспільства здійснюється в екологічних об'єднаннях: екологічні клуби, екозагони, екологічні агітбригади, учнівських лісництв, гуртків. Позитивний досвід тут мають колективи навчальних закладів Велико-Новосілівського та Костянтинівського районів, міст Краматорська, Єнакієве, Донецька.

Реалізація системи практичних заходів з оздоровлення довкілля, збереження біорізноманіття, розбудови екомережі за участю учнівської та студентської молоді здійснюється на засадах екологічного партнерства з обласним управлінням лісового та мисливського господарства, Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища в Донецькій області, краєзнавчим музеєм, об'єктами природно-заповідного фонду: Донецьким ботанічним садом, Національним природним парком «Святі гори», регіональними ландшафтними парками «Меотида» та «Краматорський». Результатом цієї діяльності є впровадження інноваційних

методів відновлення порушених екосистем, проведення заходів, спрямованих на підтримку екобалансу певних територій, природоохоронних акцій, конкурсів, фестивалів.

Соціально-педагогічна концепція освіти збалансованого розвитку реалізується в Донецькій області через комплексну програму “Дитячий садок – школа – позашкільний навчальний заклад – вищий навчальний заклад”. Відповідно до вікових особливостей дітей дошкільного віку навчання і виховання здійснюється в процесі ігрової, зображувальної, пошуково-дослідницької діяльності. На допомогу вихователям і батькам розроблені методичні матеріали, проводяться семінари та семінари-практикуми у співпраці з науковими та вищими навчальними закладами, державними й громадськими екологічними організаціями. .

Гуртки вищого рівня відкриті на базі Донецького національного університету, коледжів. Укладено складено договір про співпрацю з біологічним факультетом Донецького національного університету. Щороку вихованці гуртків юних екологів спільно із студентами університету беруть участь в обласній комплексній екологічній експедиції на базі Національного природного парку „Святі гори”. Цього року учасниками експедиції стали 120 учнів та студентів. Вони вивчали біологічне різноманіття біогеоценозів парку, збирали матеріал для науково-дослідницьких робіт, проводили польові спостереження, розчищали та впорядковували прибережні смуги.

З метою поширення екологічних знань не тільки серед дітей та молоді, а й серед усіх верств населення еколого-натуралістичні центри, районні і міські СЮН/ЕНЦ апробують, ініціюють і активно впроваджують різноманітні форми екологічної просвіти: екологічні агітбригади, екоатри, лекторії, відео лекторії, екологічні вітальні тощо.

Повною мірою використовує ресурсний потенціал еколого-освітнього середовища району педагогічний колектив Добропільської районного еколого-натуралістичного центру (директор Іванов Микола Миколайович). Умовою цього є взаємодія освітнього, інформаційного, родинного,

соціального, природного мікросередовищ. Тут створене насичене еколого-освітнє середовище, компонентами якого є: куточок живої природи (27 кв.м), пташник (72 кв.м), акваріумний комплекс (30 кв.м), оранжерея (28 кв.м), музей природи (188 кв.м), навчально-дослідна земельна ділянка площею 2100 кв.м; дитяча кіностудія «Світ природи», ботанічний заказник місцевого значення «Гектова балка», що знаходиться в с. Никанорівка (переданий на правах довірчого управління – договір від 10 січня 2004 року).

Заклад реалізує проект з упровадження сучасних принципів ландшафтного будівництва та елементів садово-паркового мистецтва в озелененні території навчальних закладів району. З цією метою в центрі створена «Фабрика декоративних рослин», у дендрологічному відділку значно розширено видовий склад декоративних дерев та чагарників. Насамперед, проект реалізується в школах району, де проводяться заняття гуртків. Гуртковою роботою охоплено 350 учнів, які займаються у 18 гуртках переважно на базі шкіл сільської місцевості.

Щорічно Донецький обласний еколого-натуралістичний центр проводить більше 30 обласних масових заходів:

виставки: фотовиставка „Крокус” юних фотоаматорів області, виставки різдвяного аранжування «Віфлеємська зірка» та пасхального аранжування «Благовіст», «Природа та творчість», виставки міні-альпінаріїв, плакатів на природоохоронну тематику «Первоцвіт» та «Збережи ялинку» тощо;

- навчально-пізнавальна гра „Екологічний брейн-ринг”; обласну заочну вікторину «Знай, люби, бережи!»;
- природоохоронні конкурси: „Пташина хатка”, „Збережемо первоцвіти”, « Ялінка» , „Годівничка”;
- регіональний природоохоронний конкурс „Ковиловий степ”; тематичні науково-практичні конференції;
- екологічну експедицію та літню польову практику для учнівської та студентської молоді на базі Національного природного парку „Святі гори”;

- обласні етапи заочних Всеукраїнських та Міжнародних конкурсів: „Малі річки-життя України”, „До чистих джерел”, «Галерея кімнатних рослин», «Оптимізація озеленення територій навчальних закладів», «Біощит», «Птах року», «Мій рідний край, моя земля», «Турбота молоді тобі, Україно» ; «Моя батьківщина -Україна», «Енергія і середовище», «Моніторинг біорізноманіття в Україні», «У кого бджоли, у того й мед» тощо;
- обласний етап конкурсу колективів екологічної просвіти (агітбригад);
- акції до Дня довкілля, Дня Землі, „Зелений паросток майбутнього” тощо.

Знаковою подією цього року стало проведення VI Всеукраїнського збору учасників екологічних експедицій, походів, польових практик (110 учасників з 18 областей України) на базі Національного природного парку «Святі гори». Обласний еколого-натуралістичний центр презентував досвід широкого залучення учнівської молоді до роботи по збереженню біологічного і ландшафтного різноманіття, проведення практичних заходів в рамках Рамсарської Конвенції та Всеєвропейської Стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття.

Плідна співпраця позашкільних навчальних закладів з науково-дослідними установами НААН України, зокрема, Інститутом землеробства НААН України, Донецьким інститутом агропромислового господарства, Донецьким обласним підприємством по племінній справі у тваринництві, Донецьким ботанічним садом, Дослідною станцією лікарських рослин Інституту агроекології НААН України, Одеським селекційно-генетичним інститутом, вищими навчальними закладами, зокрема: Донецьким національним університетом, Сімферопольським аграрним університетом, Луганським національним аграрним університетом спрямована на забезпечення тематикою і методиками проведення дослідницької роботи, підвищення ефективності роботи на шкільних

навчально-дослідних ділянках, підготовці школярів до професійної діяльності в аграрній сфері, рівня їхньої технологічної і дослідницької підготовки, проведення зльотів учнівських виробничих бригад та учнівських лісництв, залучення учнів до участі у всеукраїнських конкурсах «Юний дослідник», «Юний генетик і селекціонер» Всеукраїнському дитячому фестивалі «Україна-сад».

З метою формування готовності старшокласників до дослідницької діяльності в галузі аграрної науки на базі Донецького облЕНЦ створене наукове об'єднання старшокласників „Зернятко”(керівник Кириленко С.К., кандидат біологічних наук, завідувач лабораторією сільського господарства). Учні та вчителі отримують консультаційну допомогу в виборі теми науково-дослідницької роботи, методики закладання дослідів, біометричних вимірювань та фенологічних спостережень, математичної обробки отриманих результатів.

С. К. Кириленко докладно зусиль для особистісного і творчого становлення майбутніх науковців, реалізації індивідуальних дослідницьких інтересів учнів, відповідальності за результат. Вихованці Світлани Костянтинівни – неодноразові переможці всеукраїнських конкурсів, вони добре знають економічні засади селекційних досягнень, працюють за актуальною дослідницькою тематикою з вивчення сортового різноманіття зернових та кормових культур, дослідження екологічно пластичних сортів овочевих культур в агрокліматичних умовах області. Цього року переможцями Всеукраїнського конкурсу «Юний генетик і селекціонер» стали Солопов Максим, учень 11 класу ЗОШ №20 м. Держинська Донецької області (тема роботи «Вивчення колекційних сортів дайкону в умовах екстремального землеробства Донецької області») та Коба Катерина, учениця 11 класу Олександрівської ЗОШ I-III ступенів Великоновосілківського району Донецької області (тема роботи «Агробіологічна оцінка деяких сортів цукрової кукурудзи в зоні недостатнього зволоження Донецької області за результатами трирічних досліджень»).

Наразі Чернишова Катерина досліджує «Гетерозисний ефект різних гібридів огірка в F1 і F2 в умовах нестійкого зволоження Донецької області», вихованка гуртків Великоновосілківської районної станції юннатів, які працюють на базі Олексіївської ЗОШ, Коба Кристина, вивчає «Наслідування ознак у різних гібридів сорго цукрового», вихованець Єнакієвського міського еколого-натуралістичного центру, учень 8 кл. ЗОШ № 3 Лазоренко Володимир, досліджує «Оцінку різних видів роду *Calendula* L. з метою використання їх у селекційному процесі культури», вихованка Добропільського районного еколого-натуралістичного центру, учениця 11 кл. НВК № 4, м. Добропілля Белікова Олена, досліджує «Вплив мікродобрив гумінової природи на морозостійкість деяких сортів озимої пшениці» тощо.

Щороку проводяться обласні науково-практичні конференції учнів за участю наукових співробітників Донецького національного університету, Донецького ботанічного саду, обласного об'єднання з племінної справи в тваринництві, науковців та фахівців в галузі аграрної науки Луганської області та АР Крим.

На засадах компетентнісного підходу організовується дослідницька діяльність юннатів Великоновосілківської районної станції юннатів (директор Мамука Наталя Василівна). Завдання щодо проведення дослідницьких робіт, тематику й методику їх проведення заклад отримує від наукових співробітників Інституту землеробства НААН України, Інституту олійних культур НААН України, Харківського інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН України, Донецького ботанічного саду, Донецького національного університету та Сімферопольського аграрного університету.

Вихованці гуртка „Юні рослинники”, які працюють на базі Олексіївської ЗОШ І-ІІІ ст. (керівник гуртка Кнауб Наталія Олександрівна) досліджують оптимальні строки сівби нових і перспективних сортів зернових культур в умовах зміни клімату і глобального потепління, їхніх біологічних властивостей для створення передумов повної реалізації потенціалу урожайності і якості продукції. За завданням Харківського інституту

рослинництва ім. В.Я.Юр'єва НААН України, вихованці гуртків проводять сортовивчення таких сортів сої: Харківська зернокормова, Величава, Східна, Горизонт, Версія, Фея, Мрія, Романтика, Скеля, створених в лабораторії селекції сої цього Інституту.

Статті вихованців закладу за результатами дослідницьких робіт опубліковані в Матеріалах конференції за результатами конкурсу проектів для школярів «Юний project manager» на кращу науково-дослідну роботу, організованого Донецьким державним університетом управління та Донецьким обласним інститутом післядипломної освіти.

За завданням науково-дослідницького відділу «Непаливне використання вугілля» Донецького національного університету юннати гуртка вивчають «Вплив регуляторів росту гумінового походження на зернові культури». Вихованці гуртка є переможцями обласних та всеукраїнських конкурсів дослідницького характеру. Так, III місце у Всеукраїнському конкурсі науково-дослідницького проектування та винахідництва цього року посів Раков Андрій, учень 7 класу Піддубненської ЗОШ I-III ст. Великоносілківського району за проведення дослідницької роботи «Вивчення впливу роста активаторів гумінової природи на морфологічні та господарсько-ціннісні ознаки гречки».

На базі Піддубненської ЗОШ I-III ст. працюють гуртки юних екологів станції юних натуралістів (керівник Раков Ю.В.). Щороку вихованці гуртка працюють в еколого-краєзнавчих експедиціях, проводять комплексні дослідження за програмою Globe.

На базі Великоновосілківської районної станції юних натуралістів працює гурток «Юних шовководів». Гурток об'єднує учнів старших класів Нескучненської ЗОШ I-III ст., керівник гуртка – вчитель біології цієї школи Любов Іванівна Пічахчі. Наукове керівництво дослідно-експериментальною роботою здійснює кандидат біологічних наук, доцент Донецького національного університету Катерина Миколаївна Маслодудова. Вихованці гуртка вивчають біологію та

особливості догляду за шовкопрядами, оволодівають технологією постановки біологічного експерименту з шовкопрядами, використання шовковичного шовкопряда як тест-об'єкта для біоіндикації забруднення середовища, досліджують вплив феромонів самок шовкопрядів на самців. Гуртківці підтримують творчі зв'язки з відділом шовківництва і технічної ентомології Інституту експериментальної і клінічної ветеринарної медицини м. Харків (Мерефа), отримують консультації провідних вчених.

Вихованці гуртка постійні учасники районного етапу конкурсу-захисту наукових робіт учнів-членів МАН України, обласних науково-практичних конференцій, всеукраїнських масових заходів дослідницького характеру, заняття в гуртку впливає на вибір майбутньої професії старшокласників. Так вихованка гуртка Білогурова Оксана стала студенткою біофаку Донецького Національного університету.

Особливе значення в формуванні дослідницької компетентності педагоги Донецького обласного еколого-натуралістичного центру надають інтелектуальним змаганням, які є навчальним розвивальним заходом, що вирізняється змістом (проблемність, творчі завдання) та методами активізації творчого потенціалу. Інтелектуальні змагання є складовою готовності учнів до дослідницької діяльності, процедурою виявлення потенційних можливостей, оскільки в інших видах діяльності можуть не виявитися і не реалізуватися. Основними інтелектуальними змаганнями є регіональний брейн-ринг, евристичні олімпіади, інтелектуальні марафони, які реалізуються в навчальному процесі та масовій роботі.

З метою реалізації державної політики щодо роботи з обдарованою молоддю обласним еколого-натуралістичним забезпечено діяльність Донецького територіального відділення Малої академії наук України. У 13 наукових секціях відділення біології та хімії, відділення екології та аграрних наук додаткову освіту отримують вихованці позашкільних закладів, учні

загальноосвітніх навчальних закладів, гімназій, ліцеїв, коледжів. В 2012 році в заочному обласному етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН брали участь 248 учасників. На III Всеукраїнському етапі було отримано 9 призових місць (I м. – 3; II м.-2; III м. – 4).

На основі угод центрів еколого-натуралістичної творчості з організаціями та підприємствами створюється простір професійних проб, проводяться практичні заняття, екскурсії, майстер-класи тощо старшокласники мають можливість отримати допрофесійну освіту відповідно до їхнього попиту. Спільно з ТОВ «Глорія», Фабрикою декоративних рослин допрофесійну підготовку з флористики та фітодизайну проводить обласний еколого-натуралістичний центр.

Для забезпечення ефективного профільного навчання учнів шкіл сільської місцевості відповідно до їхніх освітніх потреб, нахилів, здібностей, професійного самовизначення педагогічними працівниками Мар'їнської районної станції юних натуралістів (директор Ломанцова Тамара Дмитрівна) розроблено комплекс науково-методичного супроводу. Учні мають змогу отримати консультації щодо вибору змісту й форм організації навчання, враховуючи соціокультурний і економічний потенціал села при виборі профілю. Такий підхід забезпечує можливість конструювати індивідуальну освітню траєкторію, яка починається з вибору рівня вивчення предметів, поглиблюється на заняттях гуртків, доповнюється в профільному таборі обласного еколого-натуралістичного центру.

З вересня 2012 р. заклад включено до освітнього округу Мар'їнської районної різнопрофільної школи, в якому здійснюється підготовка кваліфікованих робітників 3-го розряду для аграрного сектору економіки. На базі Павлівської, Катеринівської, Богоявленської опорних шкіл здобувають первинну професійну підготовку механізатори, тваринники, овочівники. В

гуртках «Юних фермерів» та «Юних рослинників» проводиться допрофільна підготовка й профільне навчання учнів Катеринівської ЗОШ.

Значну увагу педагогічні працівники позашкільних навчальних закладів Донецчини приділяють формуванню позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, забезпеченню духовного, інтелектуального, фізичного і соціального розвитку дітей та учнівської молоді; впровадження інноваційних здоров'язбережувальних технологій навчання і виховання. Щорічно організуються і проводяться Дні здоров'я, Дні боротьби зі шкідливими звичками. В рамках цих заходів проводиться широка просвітницька робота: виставки плакатів та листівок, тематичні КВК, тренінги, майстер-класи. Традиційно проводяться регіональні науково-практичні конференції „Здоров'я та освіта: проблеми та перспективи”; „Здоров'я через освіту”. Видаються матеріали конференцій.

Крім освітніх функцій, позашкільні навчальні заклади Донецчини виконують соціальну роботу: залучають до занять у гуртках дітей соціально-незахищених категорій. У гуртках і творчих об'єднаннях займається: 40 дітей-інвалідів; дітей з багатодітних сімей – 180; дітей з малозабезпечених сімей – 360; дітей з неповних сімей - 477; дітей-сиріт – 114; дітей групи ризику 188; дітей батьків, що постраждали від аварії на ЧАЕС – 15; дітей загиблих шахтарів та міліціонерів - 14.

У канікулярний період позашкільні навчальні заклади еколого-натуралістичного напрямку організують роботу профільних таборів. Так, під час оздоровчої кампанії влітку 2012 року організованими формами відпочинку було охоплено 4845 дітей. В Добропільському райЕНЦУМ в цьому році працював профільний стаціонарний табір «Юннат», в якому оздоровлено 64 вихованця центру. На базі Донецького облЕНЦ діяв літній екологічний майданчик «Світлячок»(35 вихованців). Профільний табір «Юннат» денного перебування працював на базі Велико-Новосілівської райСЮН (79 вихованців). Змістовний відпочинок було організовано для

учнів молодшого віку та дітей пільгових категорій на літньому майданчику «Едельвейс» Новоазовського райТЕЦ.

Якість позашкільної освіти значною мірою залежить від науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу. Для забезпечення закладів позашкільної освіти науково-методичними матеріалами педагогами Донецького обласного еколого-натуралістичного центру в 2012 році розроблено та розповсюджено в навчальні заклади області

методичні розробки, рекомендації, матеріали: «Довідник позашкільних закладів освіти еколого-натуралістичного напрямку», «Біорізноманіття заповідних об'єктів Донецького регіону», «Методичні рекомендації до проведення Міжнародного Дня птахів», «Пам'ятка керівнику екологічної експедиції», «Методичні поради до проведення Дня довкілля та дні Землі», «Компетентісно – зорієнтований підхід до навчання учнів в умовах позашкільного закладу» тощо. На початку навчального року на обласному семінарі були розповсюджені посібники та література з різних напрямів еколого-натуралістичної роботи всім еколого-натуралістичним позашкільним закладам області, базовим загальноосвітнім закладам, натуралістичним відділам центрів позашкільної роботи („Червона книга рослин Донбасу”, „Донбас заповідний”, „Регіональна екологічна мережа Донецької області” тощо).

Посилена увага приділяється підвищенню кваліфікації педагогічних кадрів, що здійснюється через курсову підготовку, семінари, семінари-практикуми, науково-практичні конференції, виставки, обласний педагогічний консультаційний пункт, педагогічні лабораторії, обласні профільні методичні об'єднання, наради директорів, конкурси професійної майстерності. В 2011-2012 навчальному році курсову перепідготовку та атестацію на базі облІІПО і кафедри методики позакласної і позашкільної роботи Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (м.Київ) пройшли 33 педагога еколого-натуралістичних позашкільних

закладів. Щорічно обласним еколого-натуралістичним центром проводяться 3 профільних семінарів-практикумів для керівників гуртків, 2 семінари для директорів та методистів. На базі облЕНЦ працює Школа педагогічної майстерності «Світоч», консультаційний пункт «Потенціал».

Для координації методичної роботи у Волновахському районі в Донському еколого-натуралістичному центрі (директор Шульгіна Валентина Олександрівна) створено педагогічну лабораторію «Гроно». До складу творчої лабораторії «Гроно» входять: координаційна рада, творчі динамічні групи, консультаційна група (культурорганізатор та практичний психолог). Донський ЕНЦ координує еколого-натуралістичну роботу 48 загальноосвітніх шкіл, 34 дошкільних закладів, 2 позашкільних закладів Волновахського району; налагоджена співпраця з Донською селищною радою, Дитячою міською бібліотекою, хіміко-металургійною фабрикою, грецьким товариством. У цьому навчальному році значно поліпшилась матеріальна база центру, у власне користування надано приміщення початкової школи загальною площею 24000 кв. м. Досвід роботи закладу визнаний на Всеукраїнському рівні. Директор центру В.О Шульгіна посіла третє місце на Всеукраїнському конкурсі майстерності педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів «Джерело творчості» у номінації «Директор районного позашкільного навчального закладу».

Управлінням освіти і науки Донецької облдержадміністрації, його структурними підрозділами на місцях здійснюється постійний контроль навчально-виховної та методичної діяльності еколого-натуралістичних позашкільних навчальних закладів. На 1.09 2012р. державну атестацію пройшли вже 7 позашкільних закладів еколого-натуралістичного напрямку, 5 закладів атестуються в 2013 році.

Здійснюється послідовна робота щодо вдосконалення системи кадрового забезпечення позашкільних навчальних закладів. В еколого-натуралістичних позашкільних закладах області на 01.09.2012 р. працює 119 педпрацівників (з них сумісників - 36), серед них з вищою

освітою – 97, з середньо-спеціальною педагогічною та сільськогосподарською освітою – 22. В 10 закладах працюють методисти (всього 13), в 2 закладах – заступники директорів з навчально-виховної роботи (облЕНЦ, Добропільський ЕНЦУМ), 1 культорганізатор (Великоновосілівська райСЮН), в 1 закладі (облЕНЦ) – 1 заступник директора з інформаційно-методичної роботи, 2 завідувача відділами (екології та біології) та 1 завідувач сільськогосподарською лабораторією.

Питання модернізації матеріально-технічної бази позашкільних навчальних закладів є одним із домінуючих в діяльності органів управління освітою та позашкільних навчальних закладів. У порівнянні з 2011 роком відбувся ріст фінансування галузі. Видатки з обласного та місцевих бюджетів на утримання позашкільних навчальних закладів області збільшилися. Значно покращилася матеріальна база Добропільського районного еколого-натуралістичного центру. Закладу передано приміщення для профільного табору «Юннат», розпочато створення метеомайданчика, обладнання Зимового саду, міні-зоопарку, готується до випуску газета «Екологічний вісник Добропільщини». Додатково виділено 14 годин навчального навантаження.

Державні акти на землю мають Донецький облЕНЦ, Донський ЕНЦ Волновахського району, Єнакіївський міськЕНЦУМ, подані документи на оформлення Добропільським ЕНЦУМ, Макіївською міськСЮН, Новоазовською райТЕЦ, Харцизькою міськСЮН.

На виконання Державної цільової соціальної програми розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року проведено поточний ремонт будівлі обласного еколого-натуралістичного центру на суму 188000 грн. Оновлено матеріальну базу навчальних кабінетів на суму 37810 грн., придбано обладнання для акваріумів, канцтовари для навчальної роботи в гуртках, приладдя для літнього табору. Забезпечено оснащення облЕНЦ сучасним комп'ютерним обладнанням (11 комп'ютерів та 1 ноутбук). Підключені до Інтернет - мережі 6 кабінетів центру. Створено сайт облЕНЦ.

Оптимізація мережі позашкільних навчальних закладів дала змогу вирішити питання опалення, комп'ютерного забезпечення, підключення до мережі Інтернет, придбання оргтехніки. На разі вирішується питання щодо придбання у власне користування комп'ютерів (Шахтарська райСЮН, Старобешівська райСЮН, Новоазовська райТЕЦ).

Разом з тим в діяльності позашкільних навчальних закладів є проблеми, які потребують вирішення. На розширеному засіданні педагогічної ради за участю директорів районних і міських центрів еколого-натуралістичної творчості, педагогічних працівників обласного еколого-натуралістичного центру порушувалися питання щодо:

- оновлення програмно-методичного забезпечення;
- врегулювання належного фінансового забезпечення;
- доповнення Типових переліків навчальних наочних посібників і технічних засобів навчання для художньо-естетичних, еколого-натуралістичних, туристсько-краєзнавчих і науково-технічних позашкільних навчальних закладів системи освіти Міністерства освіти і науки України (наказ МОН від 08.01.2002 № 5) відповідно до сучасного стану біологічної науки, посилення практичної спрямованості позашкільної освіти.

Методист в/к

Драган О.А.